

הכנה מעשית לעולה להר הבית

הקדמה

אמר העורך: קיצור וסיכום פרטי הלכות באופן מעשי עבור קהל יעד לא מוכר היא משימה קשה, אלא שלפעמים דוחק כורח המציאות באופן הנרצה. כך הוא בעניין זה שבו אנו עוסקים: לצערנו אין כיום בנמצא ספר נפוץ המסכם את דיני העליה להר, ולפיכך היהודי הממוצע לא יכול למצוא הדרכה מסודרת בהלכות הטהרה והעליה להר הבית. הדף שכאן נכתב במקור על-ידי רבני אגודת 'אל הר המור', בהדרכת ובהסכמת הרב דב ליאור שליט"א. במהדורה זו הוספתי בפונט שונה - כזה - עצות ודגשים מעשיים שהתחדדו במהלך עליות רבות מאוד להר והדרכת יהודים לקראת עליה אליו. **יש כאן התייחסות אך ורק למציאויות נפוצות שנפגשים איתן כמעט בכל טבילה** (מציאויות נדירות כמעט ולא זוכות כאן ליחס, ובהן יש לשאול רב כיצד לנהוג). על כן, מכיון שאלו הוראות תמציתיות יחסית, כדאי לקחת אותם למקוה ולעבור עליהן תוך כדי ההכנות, כדי לוודא ששום סעיף לא נשכח.

כיון שאלו הלכות חדשות, שאין רגילים בהן ואינן ידועות לכל - רב בהן החשש וההקפדה, ולעיתים רבות נמנעים אנשים מלעלות להר בגלל חומרות וחששות שאין להם בסיס. הרמב"ן (בסוף הלכות נדה שסידר) יצא כנגד עניין זה של הקפדה יתר על המידה - וכן גם אני כאן השתדלתי למתן סעיפים שיכולים 'להלחץ'. אלא שכאן הריני למסור מודעה שנהגתי באופן זה כי ראיתי שרוב האנשים נוטים בעניין הר הבית לצד החומרה והפחד שמא לא עלתה טבילתם יפה. אך לאידך גיסא, מי שחש קלות ראש בגשתו אל הקודש - הרי שעליו לדקדק עם עצמו עד כחוט השערה (כמליצתו וכפשוטו), להחמיר יותר מרגילותו ולהתפלל לה' שלא תצא תקלה מתחת ידו, שאם לא כן - יכול הוא לעבור על הלאו של טומאת מקדש, וטוב לו שלא בא משבא, ויצא כל שכרו בהפסדו.

כללי

- למי שיצאה טומאה מגופו, והיינו ל'זב' ול'בעל קרי' (בגברים), אסור להכנס להר הבית. באשר לנשים - נדה, זבה, יולדת ופולטת אסורות בכניסה אל ההר, ומפני המציאות המורכבת בימינו - הלכתית ומעשית - הורו גדולי הרבנים **שנשים לא תבואנה אל ההר**.
- 'זיבה' היא דבר שאינו מצוי כיום, ובדרך-כלל אין צריך לחשוש לו. אך מי שהיתה לו הפרשה יוצאת-דופן, או מחלה, וחושש לכך - ישאל שאלת חכם. לשם הפרופורציה - באנצקלופדיה הלכתית-רפואית מצויין ששיכחות המחלה כיום היא 1:25,000 (אחד מכל עשרים וחמישה אלף איש).
- 'בעל-קרי' הוא כל גבר מגיל תשע שנים ומעלה שיצא ממנו זרע (או דבר הדומה לזה), בין בתשמיש המיטה ובין בדרך אחרת.
- ומפני חשש שמי שישן ראה מעט קרי ולא שם לב - יש לטבול בין השינה לעליה (וראו למי שלא טובל בירושלים לשים לב שלא יישן בנסיעה). טבול יום מותר בהר הבית, והרוצה להחמיר ולטבול גם יום קודם תבוא עליו ברכה, ובלבד שלא יהיה זה במקום הטבילה הסמוכה לעליה. ואם טמא ודאי וטובל אף יום לפני - לא יברך באף אחת מהטבילות, אלא אם כן נטמא ודאי בלילה.

לכן, למעשה: אסור לכל גבר להכנס להר הבית ללא טבילה כהלכה. ויש לנהוג כך כבר מגיל תשע שנים.

ההכנות לטבילה - חפיפה ועיון

- בטבילה צריך כל הגוף לבוא במגע עם המים, ללא כל חציצה. לכן לפני הטבילה צריך לרחוץ את כל הגוף בסבון ובשמפו, ולהפריד את שערות הראש והזקן במים חמים - ועצה טובה ויעילה - לעשות זאת עם מסרק, וכשהשמפו עודנו על השערות. הכנה זו נקראת '**חפיפה**'.
- סמוך ביותר לטבילה - צריך **לעיון** היטב בכל גופו ולבדוק שאין עליו חציצה. בעלי משקפים צריכים להרכיב את משקפיהם בשעת העיון.
- לפעמים בודקים מלמטה למעלה, לא מוצאים כלום, ולפיכך בראש 'מחפפים' ולא שמים לב לעניינים בעייתיים. יש להיות מודעים לכך שעיקר הבעיות מצויות בראש, כיון ששם הפתחים וממילא - המעיינות. חשוב לשים דגש גדול על בדיקת העיניים, האף, השיניים והאזניים. בדיקת שאר הגוף אמורה - **בדרך כלל** - לעבור ללא תקלות מיוחדות.
- את כל ההכנות הנ"ל יש לעשות בנחת וביושב-הדעת.

דיני חציצה

- מה שרוב בני-האדם מקפידים עליו, או שאדם זה עצמו מקפיד עליו, מהווה חציצה - גם אם הוא מכסה רק חלק קטן מן הגוף (או השערות). גדר הקפדה - האם רוב העולם מקפידים על כך כשהם הולכים לחתונה. אמנם, נראה שמי שאינו משקיע כל כך בטיפוח מראהו לפני שיוצא לארוע - ימדוד עצמו על פי הערכה, אם לפני חתונתו היה מקפיד על כך. כמובן שכל האמור הוא מדד בלבד,

אך לכלוך שרוב בני האדם מקפידים עליו מכל סיבה שהיא (כגון שתקוע בין השיניים ומפריע שם) – מהווה חציצה גמורה, למרות שאינו טורח להסירו לפני יציאה לחתונה.

- צבע שאין בו ממשות ואינו יכול להסירו, כגון דיו של עט שנשפך בעור – אינו חוצץ.
- שאריות אוכל שבין השיניים – חוצצות. לכן צריך לנקות היטב את הפה לפני הטבילה. עדיף לא לאכול דברים שנתקעים בשיניים (בשר, בצקים למיניהם, קורנפלקס וכו') לפני הטבילה. מנסיון – הרוק החזק שבשינה מנקה את הפה כמעט לגמרי, ואם לא אוכלים אחר הקימה כלום – די בצחצוח פשוט, לרוב. על כל פנים, אם ישנם לכלוכים יש להסירם בכל תכשיר היגייני שהוא – ואפי' חומ דנטלי וכיו"ב, אמנם, כל זאת תוך זהירות שלא להפצע, שכן דם שנקרש – חוצץ.
- בעינים, באזניים ובאף – יש להסיר את הכללוקים. באזניים חובה להיעזר במקלות המיוחדים לניקוי, ואת העיניים צריך לבדוק מול מראה (או בעזרת חבר) אם אכן אין בהן הפרשות, בין יבשות ובין לחות.
- צריך לנקות תחת הצפרנים, בפרט בחלק הבולט מן הבשר, ורצוי לגזוז את הצפרנים.
- אם יש כינים בשערו – יסירם כפי יכלתו.
- גלד שעל הפצע – אם הוא רך וניתן להסירו בקלות – יש להסירו. אמנם, אם רוצה להשאירו מסיבה רפואית או אסתטית – אינו חוצץ, אך ישפשוף עם מים חמים וסבון, כדי שכל החלק הקרוש והמיותר ירד.
- תחבושת, פלסטר וכדו' – יש להסיר.
- קוץ הבולט מן העור – חוצץ ויש להסירו, ואם חיפהו העור לגמרי – אינו חוצץ.
- קלופי עור שמפריעים לו וניתן להסירם בלא צער (וכגון אלו השכיחים בקצות האצבעות) – יש להסירם, ובדיעבד לא חוצצים. ודלדולי עור כפטריות רגליים, שאין להם סוף וגם אינם מונעים את המים מלבוא תחתם – לא יתחיל להתעסק אתם מלכתחילה, שכן כל קילוף יוצר חדשים, ובסופו של דבר יכול לפצוע את עצמו ויצא חומרו קולו.
- סתימה קבועה, כתר וכדו' – אינם חוצצים. סתימה זמנית (והיינו שתוסר עד 30 יום מיום הטבילה), עדשות מגע, שיניים תותבות וכדו' – ישאל שאלת חכם.
- ראוי להסיר מן הגוף שעונים תכשיטים וכדו'. ואם הדוקים לגופו – חוצצים ממש.
- מי שנצרך לנקביו – יתפנה לכתחילה לפני הטבילה, ובדיעבד אין לחשוש.

הברכה

- אם הטבילה היא בודאי ולא בספק – כלומר שברור לו שלא טבל מאז שנטמא לאחרונה – צריך לברך: "ברוך... אשר קדשנו במצוותיו וציונו על הטבילה" (ויש שאינם נוהגים לברך).
- אם המקוה נמצא בחדר נפרד מן המקלחות – יטבול, ובעודו במים יחבק בשתי ידיו את גופו כדי שלא יראה לבו את הערוה, יכסה ראשו (בכיפה וכד') ויברך, ומיד יטבול בשנית. כן הוא לפי מנהג הרמ"א. ולמנהג השו"ע יברך קודם הטבילה הראשונה.
- אם המקוה והמקלחות נמצאים באותו החדר – יצא לחדר החיצוני (שבדרך-כלל נמצאים בו אנשים לבושים), ילבש בגד המכסה את הערוה, יכסה ראשו ויברך שם, ומיד יחזור ויטבול.

הטבילה

- צריך לוודא שהמקוה כשר לטבילה דאורייתא [ישנם מקוואות גברים שיש בהם מים שאובים], והמדד לזה (כשמבררים אצל אחראי המקוואות) לשאול אם המקוה כשר לטבילת כלים. יש לשים לב שעל המקוה בישיבת ברסלב "שובו בנים" שבעיר העתיקה יש שמועות שאינו כשר, ומכיון שיש שטבלו בו מפני קרבתו אל החר ראינו לנכון לציין עובדה זאת כאן באופן פרטני ומיוחד.
- אין לטבול במקוה כשהוא בתהליך של התרוקנות מדין וזחלים. במקוואות עם פילטר – הנוהגים כרב אליהו והרב נבנצאל לא יטבלו כשהפילטר פועל. לשיטות הרב עובדיה, הרב ליאור, הרב זלמן נחמיה גולדברג (וכן על פי רבני מכון צומ"ת) אין בעיה אף כשהפילטר עובד. ויש מחמירים בפילטר אף כשאינו עובד (הרב שטרנבוך).
- בעת הטבילה אין צורך לפתוח את הפה והעיניים – ואף רצוי שלא לפתוח, משום שהעפעפיים יתכווצו ולא יבואו בהם המים! – אך לא יסגרו חזק מדי.
- אין צורך להרים רגליו מן הרצפה.

- צריך שהמים יגיעו לכל מקום בגופו (ושערותיו). לכן, טוב להרחיק מעט את הידים מן הגוף, לפסק קצת את הרגלים ולהתכופף מעט.
- רצוי לטבול פעמיים.
- לכתחילה, לא יתרחץ אחר הטבילה, אך אם התקלה יכול לעלות ללא חשש.
- רצוי להסמיך את הטבילה לעליה להר ככל האפשר. אם אין צורך – לא להתפנות סתם. אמנם, אם זה על חשבון כבוד ההר ועליה ב"עוצר כל רחם לבית אבימלך" – נראה שאין ראוי להחמיר.
- לאחר הטבילה יש להקפיד שלא ללבוש תחתונים צמודים לגוף [דבר שראוי להקפיד עליו דרך קבע].
- להרחבה נוספת - ראה בספר 'אל הר המור' עמ' קמו-קנב. מי שאינו משיג את הספר - יעיין ב"דרכי טהרה" קג-קסו (במהדורה החדשה: קצ-ריב), אך ישנם לב שנים מקפידות יותר ולפיכך דברים רבים יותר חוצצים בהן, ואם מסתפק יעשה שאלת חכם. כמו כן שאלות על חציצה בקשרי הזקן וכד' ודאי שלא יופיעו ב"דרכי טהרה" ולפיכך למעשה מצורפים שלשה מספרים של רבנים העוסקים בהלכות העליה (אם כי כדאי להשתדל שלא להטרידם בכל שטות):
הרב ישראל אריאל: 3359 - 627 - 02
הרב יהודה קרויזר: 4734 - 535 - 02
הרב יוסף אלבוים: 9968 - 864 - 050

התחום המותר בכניסה

- בעלויות הראשונות חובה לעלות יחד עם אדם הבקי במקומות המותרים בכניסה. בכל מקרה - אין להתקרב לרמה המוגבהת שבמרכז ההר (עליה בנויה כיפת הסלע, ושם היה ויהיה מקומה של העזרה), ובצד המזרחי יש ללכת בשביל הצמוד לכותל ההר (כדי להתרחק מתחומה של עזרת נשים). גם בצד המערבי טוב ללכת בסמוך לכותל, ובפרט ובעיקר למי שאינו בקי גדול בשיטות השונות בענין, ובכלל ראוי לזכור שטוב להיות חמישים מטר חוץ לגבול מאשר חצי מטר פנימה ממנו.

מורא מקדש

- כדיני בית כנסת ולמעלה מכך. אין להכניס פלאפונים, ארנקים וכו'. אם חייבים - כשהם כבויים ומכוסים. אסור להכנס עם "פאויץ" (זה המקום להזכיר עצה מעשית מאוד, שבזמן הוצאת הארנק והפאויץ וכו' - לא לשכוח לקחת את תעודת הזהות, שבלעדיה לא מאפשרת המשטרה כניסה להר).
- מנהג יפה שנהגו בו רבים - לבוא בבגדי שבת. ועל כל פנים נראה שחולצת טריקו מקושקשת (כמו חולצת מחזור או מסלול ואפילו עם סתם ציור) קרובה לגדר "פונדתו" שהכניסה בה היא עבירה על "מקדשי תיראו".
- חליצת מנעל. מנעל שאין בו עור מותר.
- עצה טובה: להתכונן אם יש סייג שיכול להרחיק מאפשרות שיבוא להקל ראש (ובגון - לומר תהילים, ללמוד קצת, לא לאכול לפני העליה וכו'), ואם כן - ראוי שינהג בו.
- להתכונן רוחנית: לשוב בתשובה, להתכונן במעלת המקום, מה הוא אומר בשבילי, ומה אני רוצה לעשות בו, עם איזה מטען ושליחות אני רוצה לצאת וכו'. ככלל יש לשים לב ולהתכונן שחר הבית הוא מקום המשלב התבטלות והכנעה יחד עם התעלות, התרוממות והתקדשות.
- לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה, ובשם כל ישראל, לאוקמא שכינתא מעפרא. כי צריך לדעת ולהפנים שאנו לכשעצמנו אין לנו עליה וקימה בהר ה', וכל עמידתנו אינה אלא כשליחי כל הדורות המתפללים אל המקום הזה ובזכות אבותינו אברהם יצחק ויעקב שמסרו נפשם על המקום הזה. ועוד, בזכות שאנחנו בניו אהוביו של מקום - והרי אין שואלים את בן המלך שנכנס לארמון "מה לך פה?".
- "ההר הטוב הזה והלבנון - תני רשב"י: למה נקרא שמו (של ביהמ"ק) לבנון? שמלבין עונותיהם של ישראל כשלג" (ויק"ר א,ב).

ויהי נעם ה' א-להינו עלינו, ומעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננהו.
ויהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם.